

стојећег стања. Четврта књига садржи критике упућене закону господара и критику критика закона господара.

Књига К. Стојановића је несумњиво изванредно занимљива. Писана је лако и разумљиво, са много лепих анализа. Иако се не мора сложити са многим његовим закључцима, не може се оспорити да је прожета хуманим духом и да подстиче на размишљања и о многим актуелним проблемима.

*В. Бакић*

*Алберт Бримо: LES GRANDS COURANTS DE LA PHILOSOPHIE DU DROIT ET DE L'ÉTAT (Éd. A. Pedone, Paris. 1967, str. 436)*

Овај свој обиман рад аутор, познати правни филозоф из Тулузе, почиње дефинишући филозофију права и државе као „истраживачку мисао о праву и држави, тј. разматрање питања права и државе од стране човека“. Нешто касније он ову дефиницију разрађује и сада филозофију права и државе у извесном смислу сликовито дефинише као „позитивно право осмишљено спекулативном мишљу као слика огледалом које је осветљава“. Потврду оваког свог схватања — у ствари схватања о правној филозофији као специфичном односу између филозофије и позитивног права — аутор налази у чињеници да су сви творци филозофских система од св. Томе преко Спинозе, Хобеса (Hobbes), Канта, Хегела, Маркса до Хусерла (Husserl) схватили да се ништа не може разумети у њиховим системима ако се занемари филозофија права и зато су овоме питању посветили одговарајућу пажњу: С друге стране, сви велики савремени правници као што су Ориу (Aurriou), Диги (Diguít), Рипер (Ripert), Жени (Gény), Келзен (Kelsen), Коинг (Coing), Фехнер (Fechner) и многи други разумели су да је за употпуњавање њиховог учења о праву неопходно заузимање филозофских ставова, те су стога обавезно прихватили извесне филозофске правце као основ својих правних теорија.

Полазећи од оваког схватања аутор даје преглед развоја филозофије права и државе излажући учења филозофа, односно правних теоретичара. Он то чини у четири велика дела а према четири основне филозофске струје како их он схвата: (1) рационализма, (2) антирационализма и антинатурализма, (3) хуманизма, (4) феноменологије, аксиологије и егзистенцијализма.

Први део аутор почиње уводом у коме укратко приказује порекло рационализма (пресократовско доба, Платон, Аристотел, грчки и римски стоици), да би затим прешао на томистичко схватање права и државе (Saint-Thomas и неотомисти), волунтаристичко и натуралистичко Гроциус, Лајбниц (Grotius, Leibniz и њихови следбеници), доктрине друштвеног уговора, кантијанско (Кант, неокантизам) и хегелијанско (Хегел, немачка историјска школа и националсоцијализам).

У другом делу приказане су најпре утилитаристичке доктрине Бентам, Јеринг (Bentham, Ihering), затим социолошке Диги, Ерлих (Ehrlich), марксистичка доктрина, позитивистичке доктрине (егзегетички, аналитички, прагматички позитивизам и етатистички позитивизам Каре де Малберг (Carré de Malberga) и келзенијански нормативизам.

Трећи део је посвећен институционалистичком хуманизму Ориуа, еклектичком Жениа, транспозитивистичком Рипер, Дабен (Dabin), јуриспруденцијелном — интересна јуриспруденција, Р. Паунд (Roscoe Pound) и социолошком Макса Вебера (Max Webera.)

У последњем, четвртном делу реч је о феноменолошкој визији права (правна евиденција од Хусерла до Рајнаха (Reinacha), егологија Карла Коша, Гурвича (Carla Cossia, Gurvitch), ренесанси природног права у Немачкој и аксиолошкој струји Коинг, Фехнер, Радбрүх (Radbruch), Мајхо-

фер (Maihoffer), Бонар (Bonnard), Рубије (Roubier), егзистенцијалистичко схватање државе.

Као што се из овог сумарног прегледа може видети, аутор је у своме раду дао један општи преглед најважнијих учења из области права и државе од најранијих до најсавременијих. Но, овакав његов несумњиво похвалан и значајан напор извор је истовремено и основног недостатка дела, а то је немогућност да се детаљније изложи схватања великог броја одабраних писаца. С тим у вези чини нам се да је и поред ограниченог простора неким писцима с обзиром на њихово место у области правне филозофије можда могло бити посвећено више места нпр. Дел Векију (Del Vecchio). С друге, пак, стране свакако треба подвући чињеницу да је марксистичком схватању права и државе посвећено доста простора, што показује знатно интересовање грађанских правних филозофа за марксизам.

Као и код сваког систематизовања и у овом случају се несумњиво с правом може поставити питање оправданости систематизације односно класификације које аутор врши, било у погледу поделе на наведена четири дела поделе у њиховом оквиру. Ово исто важи и у погледу исправности његове интерпретације појединих филозофских праваца односно учења појединих правних теоретичара. У вези с тим може се поставити и питање допуштености коришћења књижевности не у оригиналу него у француском преводу — што аутор доста често чини. Поред овога, свакако најозбиљнија замерка која се аутору може поставити, мислимо да је недозвољено велики број грешака у писању наслова и појмова на немачком језику. Ова грешка би у евентуалном новом издању (ово је друго издање) безусловно морала бити отклоњена.

Но и поред евентуалних недостатака у погледу систематизације односно потпуности, у сваком случају чињеница је да рад може веома корисно да послужи као систематски преглед за стицање увида у развој филозофије права и државе. Из тога разлога он ће пре свега да буде интересантан за све оне научне раднике који се интересују за ову научну дисциплину. Мислимо да овоме посебно може да допринесе веома исцрпна књижевност наведена после сваког одељка рада.

*Др Д. Продановић*

*Андрија Гамс: БИБЛИЈА У СВЕТАЛУ ДРУШТВЕНИХ БОРБИ*  
Београд, 1970. стр. 207.

Није редак случај да поједини, веома значајни, историјски извори и друштвени документи изазивају много мањи научни интерес од онога који би се могао основано очекивати с обзиром на њихову друштвену важност и историјску улогу. То је случај и са Библијом. Иако представља основни извор двеју великих религија, јеврејске и хришћанске (а вршила је значајни утицај и на стварање треће религије — Ислама, Библија није била предмет дубљих научних проучавања, посебно са аспекта друштвених сукоба и борби, који су се испољавали у току њеног стварања, или су у њој налазиле свој извор и оправдање. Разлози за ово, сразмерно мало научно интересовање многоструки су. Пре свега, верници Библију посматрају као основни верски документ, као поруку од Бога, чијих се правила треба држати и у њих веровати. Свако истраживање друштвене генезе Библије показује се, стога, са овог становишта, као сувишно и апсурдно или ако се то ипак ради и ради се тенденциозно. Обрнуто, многи који су раскрстили са религијом као отуђеном друштвеном свешћу, поричу и значај Библије, сматрајући је великом људском заблудом, и давно превазиђеном фазом људског духа, не поклањајући јој, стога, особиту пажњу и интерес.